MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
LINO FARRUGIA SACCO

Seduta tal-21 ta' Frar, 2005

Rikors Numru. 1/2003/1

Christopher Hall u b'digriet tat-23 ta' Gunju 2003 l-atti gew trasfuzi f'isem Josephine Hall, Alexander Hall u Stephen Hall
vs
Id-Direttur tad-Dipartiment ghall-Akkomodazzjoni Socjali, l-Onorevoli Prim Ministru u l-Avukat Generali

Il-Qorti,

A. RIKORS:
Rat ir-rikors tar-rikorrent li bih ippremetta:

Illi huwa sid il-fond 9/10, Triq Patri Marjanu Vella (gja Triq Rose), Sliema, liema fond ir-rikorrent kien akkwista b' wirt minghand ommu Josephine Hall xebba Mifsud kif irrizulta mit-testment Dok A.

Illi r-rikorrent kien jippossjedi l-fond in kwistjoni fiz-zmien meta kienet harget l-ordni tar-rekwizizzjoni annessa mar-rikors u mmarkata bhala Dok B.

Illi permezz ta' applikazzjoni datata 4 ta' Gunju 1973 (numru 7142/73), saret applikazzjoni sabiex il-fond jigi dekontrollat (Dok C). Illi fit-30 ta' Lulju 1973 il-fond kien gie dekontrollat ai termini ta' l-Ordinanza li Tnehhi l-Kontroll tad-Djar (Kapitolu 158 tal-Ligijiet ta' Malta).

Illi fis-6 ta' Lulju 1973, fit-22 ta' Settembru 1973 u fit-22 ta' Novembru 1973 rispettivament is-Segretarju tad-Djar bhala subaltern tal-intimat id-Direttur tad-Dipartiment ghall-Akkomodazzjoni Socjali hareg tliet ordnijiet ghar-rekwizizzjoni tal-fond (RO 28181), liema ordnijiet ma nghatawx fl-interess pubbliku.

Illi fil-31 ta' Lulju 1973, u cioe` jum biss wara li nhareg ic-Certifikat tad-Dekontroll, dahal fis-sehh l-Att Numru XXXVII ta' l-1973 (Att biex ikompli Jemenda l-Ordinanza ta' l-1959 li Tnehhi l-Kontroll tad-Djar) gie promulgat. Dan l-Att, fl-Artikolu 4 sub-inciz (2) japplika retroattivament, b' dana li "kull registrazzjoni bhala dar ta' abitazzjoni mnehhija mill-kontroll maghmula mill-ufficcju tal-Valutazzjoni ta' l-Artijiet skond il-ligi principali qabel il-bidu fis-sehh ta' dan l-Att ghandha tkun bla effett".

Illi r-rikorrent issottometta li l-Artikolu 4 (2) ta' l-Att Numru XXXVII ta' l-1973 (Att biex ikompli Jemenda l-Ordinanza ta' l-1959 li Tnehhi l-Kontroll tad-Djar) huwa null u bla effett peress illi jivvjola l-Artikolu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, partikolarment Artikolu 37 sub-inciz (1), u l-ewwel Artikolu ta' l-ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea.

Illi fl-20 ta' Marzu 1974, is-Segretarju tad-Djar alloka l-fond in kwistjoni lil certu Joseph Fava li qatt ma kien gie rikonoxxut bhala inkwilin mir-rikorrent u li sallum ghadu qieghed jokkupa l-fond.

Ir-rikorrent talab lill-Qorti:

Tiddikjara li l-Artikolu 4 (2) ta' l-Att Numru XXXVII ta' l-1973 huwa in vjolazzjoni ta' l-Artikolu 37 (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u Artikolu 1 ta' l-ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali.

Tiddikjara t-tliet ordnijiet ta' rekwizizzjoni datati 6 ta' Lulju 1973, 22 ta' Settembru 1973 u 22 ta' Novembru 1973 rispettivament bhala abbuzivi u lezivi tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti.

Tirrevoka l-ordnijiet ta' rekwizizzjoni fuq imsemmija.

Taghti kull rimedju iehor necessarju u opportun skond l-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 13 tal-Konvenzjoni Ewropea.

B. ECCEZZJONIJIET:

Rat ir-risposta ta' l-intimati li eccepew:

Illi huma kienu opponew it-talbiet avvanzati fir-rikors in risposta ghas-segwenti motivi:

Preliminarjament, illi l-Prim Ministru m'humiex il-legittimu kontradittur ghat-talbiet.

Subordinatament, illi kwantu bazata fuq l-Att XIV tal-1987 l-azzjoni kienet nfondata ***ratione temporis*** fit-termini ta' l-artikolu 7 ta' l-istess Att illi jistipula li ebda ksur tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fundamentali mwettaq qabel it-30 ta' April, 1987 ma ghandu jaghti lok ghat-tehid ta' azzjoni taht l-artikolu 4 ta' dak l-Att.

Subordinatament, illi r-rikorrent kellu mezzi ordinarji ta' rimedji li huwa seta' ezercita kemm skond il-poter generali tal-Qrati li jissindakaw l-atti amministrattivi kif fis-sehh qabel l-1 ta' Ottubru 1995 kif ukoll fit-termini tal-Artikolu 469A tal-Kap 12 sa mill-imsemmija data sa sitt xhur wara u huwa kien naqas illi jirrikorri ghall-istess rimedju. Dan in-nuqqas kien jirrendih ghalhekk indikat illi dina l-Qorti tastjeni milli tiehu konjizzjoni tat-talbiet fit-termini tal-

Artikoli 46(2) tal-Kostituzzjoni u 4(2) tal-Att XIV tal-1987 stante nuqqas ta’ rikors ghall-mezzi ordinarji ta’ rimedju.

Subordinatament, illi ordni ta’ rekwizizzjoni taht l-Att dwar id-Djar ma kienx jikkostitwixxi “tehid” ta’ proprjeta` jew tehid ta’ “pussess” (fis-sens legali ta’ dik il-kelma kif uzata fl-Artikolu 37 tal-Kostituzzjoni) ta’ proprejta` izda jikkostitwixxi biss mizura ta’ kontroll ta’ uzu tal-proprjeta` fil-forma ta’ detenzjoni temporanja ta’ dik il-proprjeta` fl-interess pubbliku bl-iskop socjali li tittaffa l-problema ta’ nuqqas ta’ akkomodazzjoni u jigi zgurat kemm jista’ jkun ir-rispett fis-socjeta` lejn id-dritt ghall-intimita tad-dar liema dritt huwa relatat fil-qrib u dipendenti mid-disponibilita` ta’ djar biex l-individwu jkollhom fejn jghixu. Ghaldaqstant ir-rekwizizzjoni tal-fond in kwistjoni u l-ligi li tawtorizzaha, tenut kont ukoll tal-fatt illi l-istess rekwizizzjoni ssir kontra pagament li s-sid jista’ wkoll jikkontesta quddiem il-Bord li Jirregola l-Kera u quddiem il-Qorti ta’ l-Appell, ma jiksrux id-dispozizzjonijiet tal-Artikolu 37 tal-Kostituzzjoni jew ta’ l-Artikolu 1 ta’ l-Ewwel Protocol tal-Konvenzjoni Ewropea.

Salvi eccezzjonijiet ohra jekk ikun il-kaz.

Rat l-atti kollha tal-kawza.

Semghet l-abili difensuri.

Ikkunsidrat

C. PROVI:

Rat illi fit-23 ta’ Jannar 2003 Dr Cassar u Dr Soler ghall-attur irtiraw it-talba fil-konfront tal-Prim Ministru u ghalhekk l-ewwel eccezzjoni li l-Prim Ministru mhux il-legittimu kontradittur ma hemmx ghalfejn li tigi ezaminata.

Din id-decizjoni tirrigwarda it-tieni eccezzjoni sollevata mill-Avukat Generali u d-Direttur tad-Dipartiment ghall-Akkomodazzjoni Socjali u cioe` li kwantu bazata fuq l-Att XIV tal-1987 l-azzjoni hija nfondata ***ratione temporis*** fit-termini ta’ l-artikolu 7 ta’ l-istess Att illi jistipula li ebda ksur tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fundamentali

mwettaq qabel it-30 ta’ April, 1987 ma ghandu jaghti lok ghat-tehid ta’ azzjoni taht l-artikolu 4 ta’ dak l-Att.

Huma eccipew li tali vjolazzjoni, jekk sehhet, din sehhet fil-31 ta’ Lulju, 1973 meta d-dekontroll miksub gurnata qabel ingieb fix-xejn b’mod instantaneju u definittiv; illi tali azzjoni ma tistax issir taht il-Kap 319 li gie fis-sehh fid-19 ta’ Awissu, 1987.

Min-naha l-ohra r-rikorrenti sostnew li dan l-artikolu 7 mhux applikabbli fil-kaz in dezamina ghal diversi ragunijiet izda semmew specifikament il-fatt li ghalkemm dan l-Att gie promulgat fl-1973 u cioe qabel 1987, l-effetti u l-konsegwenzi ta’ dan l-Att ghadhom qed jaffetwaw l-i***state of affairs*** u d-drittijiet tar-rikorrenti sal-lum. Ghamlu referenza ghall-kawza deciza mill-Onor Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet **Pawlu Cachia vs Avukat Generali** [586/97VDG] deciza fit-28 ta’ Dicembru, 2001.

L-artikolu 7 tal-Kap 319 jghid hekk:
7. Ebda ksur ta’ l-Artikoli 2 sa 18 (inkluzi) tal-Konvenzjoni jew ta’ l-Artikoli 1 sa 3 (inkluzi) ta’ l-Ewwel Protokoll li jsir qabel it-30 ta’ April 1987 jew ta’ l-Artikoli 1 sa 4 (inkluzi) tar-Raba’ Protokoll, l-Artikoli 1 u 2 tas-Sitt Protokoll jew ta’ l-Artikoli 1 sa 5 (inkluzi) tas-Seba’ Protokoll li jsir qabel l-1 ta’ April 2002, ma
ghandux jaghti lok ghal xi azzjoni taht l-artikolu 4.

Ghalhekk il-Qorti trid tezamina jekk ghalkemm l-Att gie promulgat fl-1973 u cioe` qabel 1987, l-effetti u l-konsegwenzi ta’ dan l-Att ghadhom qed jaffetwaw l-i***state of affairs*** u d-drittijiet tar-rikorrenti sal-lum. F’dan l-istadju hu ferm importanti ghal qorti li tiddistingwi bejn zewg aspetti u cioe minn-naha meta tkun saret jew giet attwata haga, ghal minn-naha l-ohra l-effetti li jistghu jirizultaw wara xi procedura. Trid issir distinzjoni bejn dak li sar b’mod instantaneju u li jhalli effetti ghal dejjem minn dak li huwa kontinwat; trid issir distinzjoni bejn a ***specific isolated administrative act*** li jhalli naturalment effetti ghal dejjem ghal min-naha l-ohra ***a continuing situation*** bl-effetti kontinwi taghha. Fit-tieni kaz jidhlu ***prolonged and continuing situations,*** u ***continuous threat.***

Il-posizzjoni differenti temergi b'mod aktar car minn ezami ta' xi sentenzi. Fil-kawza deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fit-13 ta' Jannar 1999 fl-ismijiet **Louis Manduca vs Prim Ministru et** l-attur kien waqt li kienet ghaddejja kawza ghal divizjoni ta' propjeta` ***actio familiae erciscundae*** ghazel li jistitwixxi kawza fejn talab lill-Prim'Awla tiddikjara l-Attur XII tal-1950 null billi inkonsistenti mal-libertajiet u drittijiet fundamentali skond l-artikolu 3 (2) tal-Kap 319 fejn giet sollevata l-istess eccezzjoni bazata fuq l-artikolu 7 tal-Kap 319. F'dak il-kaz, il-process ta' tehid ta' possedimenti b'ligi kien imwassal sat-tmiem u l-legislatur kien effettivament ippregudika d-dritt tar-rikorrent ghal primogenitura snin qabel ma giet imressqa l-lanjanza kostituzzjonali. Kien proprju ghalhekk illi l-Qorti Kostituzzjonali "rriteniet illi f'dak il-kaz it-"tehid" tal-possedimenti ma setax jitqies bhala vjolazzjoni kontinwata izda biss bhala wahda istantaneja li avverrat ruhha appena giet approvata l-legizlazzjoni."

Hemm ukoll interessanti l-kawza msemmija mir-rikorrent odjern u cioe **Pawlu Cachia vs Avukat Generali et** deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fit-28 ta' Dicembru 2001. F'dak il-kaz il-Qorti kellha quddiema proceduri ghal esproprijazzjoni li ma kienux gew konkluzi u propju dan kien il-pern tal-kwistjoni. F'din il-kawza wkoll kienet giet sollevata l-istess eccezzjoni. Il-Qorti kienet irriferiet ghal dak li kien intqal fil-kawza ohra deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet **L-Onor. Perit Dominic Mintoff et – vs – Onor Prim Ministru et** deciza fit-30 ta' April, 1996 dwar kuncetti importanti dwar l-esproprijazzjoni. F'dik il-kawza il-Qorti qalet:

"Fil-kaz taht ezami hu pacifiku li l-process ta' l-esproprjazzjoni li kien gie avvjat bid-dikjarazzjonijiet tal-Gvernatur Generali, kien ghadu in corso u ma kienx ghadu gie mitmum. Ghall-Qorti hu car illi s-sottomissjonijiet kollha ta' l-appellanti f'dan ir-rigward kienu jkunu validi li kieku l-process ta' l-esproprijazzjoni kien gie finalizzat. F'dik l-eventwalita` d-data rilevanti ghall-fini ta' l-eccezzjoni ta' l-inkompetenza ratione temporis kienet tkun dik tat-trasferiment effettiv tal-

proprjeta’ li jsehh bil-publikazzjoni ta’ l-att ta’ akkwist kif previst fl-istess Kap. 88…..
Omissis

3. Din il-Qorti allura hi tal-fehma li l-ewwel Qorti korrettement evalwat il-portata tad-dikjarazzjonijiet tal-Gvernatur Generali li ppromulgaw il-hsieb tal-Gvern li jesproprja l-proprjeta` in kwistjoni mhux bhala att istantaneju imma bhala l-ewwel att ta’ process kontinwat illi kien ghadu mhux mitmum u li konsegwentement, jekk jirrizulta illi f’xi zmien sakemm jigi finalment rejalizzat kien leziv tal-jedd fondamentali tar-rikorrent, seta’ jwassal ghal dikjarazzjoni ta’ vjolazzjoni kemm tal-Kostituzzjoni kif ukoll tal-Konvenzjoni. Bizzejjed jinghad illi d-dikjarazzjoni Presidenzjali nfisha titkellem f’termini futuri u mhux f’termini attwali fir-rigward tat-tehid tal-proprjeta’. Infatti, il-Gvernatur Generali ta’ allura (illum il-President tar-Repubblika) jiddikjara li l-art kienet mehtiega mill-awtorita` kompetenti ghal skop pubbliku skond id-disposizzjonijiet ta’ l-Ordinanza dwar l-akkwist ta’ l-artijiet ghal skopijiet pubblici u “illi l-akkwist taghha ghandu jkun b’xiri assolut”. Ma jista’ jkun hemm l-ebda dubju li d-dritt tal-proprjeta` fuq l-art jibqa’ tas-sid sakemm effettivament jigi pubblikat l-att definittiv li bih din tigi legalment trasferita mill-Gvern. Id-dikjarazzjoni presidenzjali timporta biss allura restrizzjoni, anke jekk assoluta, fuq l-uzu tal-proprjeta` minn sidha, u tinvesti lill-Istat bid-dritt li jaghmel uzu mill-istess proprjeta` ad eskluzjoni ta’ sidha jew ta’ terzi persuni. Ma hemm allura xejn istantaneju fid-dikjarazzjoni presidenzjali. Ghall-kuntrarju hi dikjarazzjoni li bl-ebda mod ma tippriva lill-proprjetarju mid-dritt u mit-titolu li kellu fuq l-art. Tillimitalu biss l-uzu taghha. Limitazzjoni li l-Istat jista’, meta u x’hin irid, inehhi. Chi bolla sbolla. “The Court has endorsed the notion of a continuing violation of the Convention and its effects as to temporal limitation of the competence of the Convention organs. Accordingly the present case concerns alleged violations of a continuing nature if the applicant, for the purposes of Art. 1 of Protocol No. 1 and Art. 8 of the Convention can still be regarded as the legal owner of the land” (Loizidou vs. Turkey, 1996, 23 E. IH. R. 513).”

F'dik is-sentenza saret ukoll referenza ghall-kawza **Agrotexim Hallas – v – Greece**, Commission 12 ta' Frar, 1992 (Vol. 72 p.148).

Meta r-rikorrent irrefera ghal kaz ta' Pawlu Cachia missu semma li l-bazi tad-decizzjoni kienet li l-att finali ma kienx sar u lanqas il-pubblikazzjoni tal-kuntratt. Importanti jissema dak li intqal fis-sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet **Spira Grech vs Prim Ministru et** deciza fl-10 ta' Novembru, 1993 u cioe` li meta gie pubblikat il-kuntratt tal-1980, l-art akkwistata mill-Gvern harget mill-pussess tar-rikorrenti u saret propjeta` assoluta tal-Gvern…Waqt li wiehed jista' jargumenta li l-esproprijazzjoni tirrikorri f'data preciza, ic-cahda mill-possedimenti 'tkarkar fiz-zmien' ".

Issa l-kaz in ezami r-rikorrent jirreferi ghal fatt li huwa sid il-fond 9/10, Triq Patri Marjanu Vella (gja Triq Rose), Sliema, u kien jippossjedi l-fond in kwistjoni fiz-zmien meta harget l-ordni tar-rekwizizzjoni, u li fit-30 ta' Lulju 1973 il-fond gie dekontrollat ai termini ta' l-Ordinanza li Tnehhi l-Kontroll tad-Djar (Kapitolu 158 tal-Ligijiet ta' Malta); li fil-31 ta' Lulju 1973, u cioe` jum biss wara li nhareg ic-Certifikat tad-Dekontroll, dahal fis-sehh l-Att Numru XXXVII ta' l-1973 gie promulgat. Skond ir-rikorrent l-Artikolu 4 (2) ta' l-Att Numru XXXVII ta' l-1973 huwa in vjolazzjoni ta' l-Artikolu 37 (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u Artikolu 1 ta' l-ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali.

Ir-rikorrent isostni li effetti u konsegwenzi tal-Att imsemmi jaffettwaw **the state of affairs** u drittijiet tieghu sal-lum u li ghalhekk mhux applikabbli l-eccezzjoni tal-intimati bazata fuq il-fatt li l-azzjoni hija infondata ***ratione temporis*** fit-termini tal-Kap 319 art 7. Din il-Qorti ma taqbilx ma' tali sottomissjoni ghax thoss li huma l-effetti ta' tali decizjoni li ghadhom jissussistu izda li l-att gie promulgat fl-1973 u ghalhekk kien proprju dan li kkawza dak li qed jilmenta minnu r-rikorrent. Il-kaz in ezami huwa bhal ta' Louis Manduca u mhux bhal ta' Pawlu Cachia. Fil-kaz in ezami dak li gara wassal sat-tmiem u l-legislatur kien effettivament ippregudika d-dritt tar-rikorrent. Ghalhekk il-

vjolazzjoni ilmentata mir-rikorrent ma tistax titqies "bhala vjolazzjoni kontinwata izda biss bhala wahda istantaneja li avverrat ruhha appena giet approvata l-legizlazzjoni." Huwa veru li l-effetti ghadhom hemm sal-lum bhal fil-kaz ta' Spira Grech vs Prim Ministru et izda dan mhux sufficjenti biex iwassal ghall-fatt li ma tibqax applikabbli l-eccezzjoni sollevata mill-intimati dwar il-fatt li l-azzjoni odjerna relattivament ghall-Kap 319 hija infondata ***ratione temporis***.

D. KONKLUZJONIJIET:

Ghall-motivi fuq imsemmija l-Qorti tilqa' t-tieni eccezzjoni tal-intimati. Spejjez riservati ghall-gudizzju finali. Jibqa' li l-Qorti tezamina t-talbiet tar-rikorrenti fuq il-bazi li l-fatti msemmija jivvjolaw ukoll l-art 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u ghalhekk tiddifferixxi l-kawza ghall-provi tar-rikorrent fuq dan l-aspett ghall-1 ta' Marzu 2005 fil-11.00 a.m.

< Sentenza In Parte >

--------------------------------TMIEM--------------------------------